МӘГЪРИФӘТЧЕ ШИҺАП ӘХМЕРОВ

Мәгърифәтче дигәч, культурабыз тарихында аерым дәверләр тәшкил иткән Хәлфиннәр династиясе, Каюм Насыйрилар күз алдына килеп баса. Бездә исемнәре әле киң катлау укучыларга яхшы билгеле булмаган, халык мәгърифәте, мәктәп-мәдрәсә, китап-журнал, театр өлкәсендә җиң сызганып эшләп килгән зыялылар аз түгел. Татар мәгърифәтчелегенә багышланган хезмәтләрдә, күп очракта, халык мәгарифенә зур өлеш керткән кешеләрне искә алып үтү белән чикләнәләр, аларның шәхес буларак тормышы һәм эшчәнлеге турында җәелеп тормыйлар. Ә бит фәннең, сәнгатьнең, әдәбиятның, шул исәптән мәгърифәтчелекнең һәр өлкәсендә теге яки бу уңышлар аерым шәхесләр эшчәнлегенә барып тоташа. Шуңа күрә теге яки бу шәхеснең, тормышын, иҗатын, аны тәрбияләп үстергән мохитнең аның формалашуындагы ролен өйрәнү — шул өлкәнең тарихын өйрәнү булып саналырга тиеш.

Биредә сүз исеме югарыда искә алынган, киң катлау укучыларга аз билгеле булган, культурабызның төрле өлкәләрендә эшләп килгән Шиһап Әхмеров турында. Шиһабетдин Шәрәфетдин улы Әхмеров 1882 елның 30 декабрендә элеккеге Сембер губернасы Буа өязе, Чүпрәле волосте Яңа Задур авылында крестьян гаиләсендә туган. (Вафаты Казанда, 1966 елның 30 апрелендә.)

Шиһап Буа мәдрәсәсендә укып белем ала. Ул шәхес буларак XIX йөзнең ахыры һәм XX йөз башында, илдә, шулай ук татар тормышында зур үзгәрешләр барган елларда формалаша. XIX йөз ахырында мәгърифәтчелек идеяләре үтеп керә башлаган Буа мәдрәсәсендә уку елларында ук Шиһап Әхмеровта халыкка хезмәт итү юлына керешү хисләре туа. Беренче рус революциясе, илдә барган революцион-демократик хәрәкәт, милли азатлык өчен көрәш идеяләре көчәйгән иҗтимагый шартлар аны мәгърифәтчелек өлкәсенә алып кереп китә.

Мәдрәсәне тәмамлаган яшь Шиһап мәгърифәткә хезмәт итү юлын Әлмәттә укытучы булудан башлап җибәрә. Биредә схоластик тәртипләргә корылган мәктәп-мәдрәсәләрнең нәрсәгә китерүен тагын да тирәнрәк аңлый башлагач, ул дөньяви юлга корылган мәктәпләргә юл ачу өчен дөньяви фәннәр буенча уку китаплары, дәреслекләр җитештерү кирәклеген бик яхшы төшенә. Дөрес, татар мәктәп-мәдрәсәләре өчен дөньяви дәреслекләр инде XIX гасырның

икенче яртысында, бигрәк тә аның соңгы чирегендә шактый басыла башлаган була. Ләкин андый дәреслекләр әле җитәрлек түгел, күп кенә фәннәрдән исә әле бөтенләй булмаган. Менә шушы нәрсә Ш. Әхмеровта үзе дә дәреслекләр язып карау хисе тудыра, шул өлкәдә беренче тапкыр тәҗрибә дә ясап карый, һәм аның «Мөнтәхиб әлифба» дигән ике кисәктән торган хезмәте 1908 һәм 1909 елларда аерым китап булып басылып та чыга.

1908 елны Ш. Әхмеров Әлмәттән Казанга килә. Мәктәп-мәдрәсәләр өчен уку китаплары басу белән шөгыльләнә торган «Сабах» китапханәсе дигән нәшриятта эшли башлый. 1902 елда бертуган Габделвәли һәм Мөхәммәтгали Әхмәдуллиннар тарафыннан оештырылган, вакытында «Көтепханәи иптидаия» исеме белән билгеле булган бу нәшриятның төп максаты дәреслек китаплары басу була. Ш. Әхмеров «Сабах» нәшриятының китап кибетендә эшли, шул ук вакытта мәктәп-мәдрәсәләр өчен дәреслекләр һәм матур әдәбият авторлары белән элемтәгә керү, алар язган әсәрләрне сайлау, типографиядә бастыру эшләре тулысынча аңа йөкләтелгән була. Ш. Әхмеровның турыдан-туры катнашы белән «Сабах» нәшрияты 1912 елның 21 июнендә үзенә типография ача, соңыннан бу типографиягә И. Н. Харитонов типографиясе дә кушыла. Татар китаплары басу буенча бу типография Казанда иң алдынгы басмаханәгә әйләнә. Бу типографиядә Октябрь революциясенә хәтле миллион ярым тираж белән 400 дән артык татар китабы басылып чыга. Аларның тап өлешен татар мәктәпләре өчен басылган китаплар тәшкил итә. Бу дәреслекләрнең авторлары арасында без күренекле татар әдипләре, галимнәре, педагогларының хезмәтләрен күрәбез. Алар Г. Тукай, Г. Ибраһимов, Ф. Әмирхан, М. Корбангалиев, Н. Думави, М. Галәу (М. Мәрҗани), Г. Алпар һәм башкалар. «Сабах» нәшрияты чыгарган мәктәп китаплары арасында рус педагоглары дәреслекләре дә аз түгел.

Ш. Әхмеров инициативасы белән «Өмед» нәшриятында да күп кенә башка татар язучыларының китаплары — Г. Камал, М. Фәйзи, Ш. Әхмәдиев, Ф. Кәримов һәм башка әдипләрнең әсәрләре дөнья күрә. Татар укучыларын башка халыклар әдәбиятлары белән таныштыру йөзеннән татар теленә тәрҗемә ителеп Л. Толстой, И. Куприн, Г. Гейне кебек классикларның хикәя, повесть, шигырьләре басыла. Нәшриятның репертуарында киң халык массаларына адресланган фәнни-популяр характердагы, шул исәптән авыл хуҗалыгына караган басмалар да очрый. Бу басмалар нәшриятының халыкка дөньяви белем тарату буенча да

эшләгәнлеген күрсәтә. Китап репертуарының халык мәгърифәтенә буйсындырылуы Шиһап Әхмеровның эшчәнлегенә турыдан-туры бәйләнгән дияргә була. Ул нәшриятка килгәч берадәрән Әхмәдуллиннар нигездә типография осталары буларак кына эшли башлыйлар дип әйтергә мөмкин, китап басу өчен әсәрләр сайлау, аларны чыгару юлларын таптау Ш. Әхмеров җилкәсенә төшкән. Нәшрият тарафыннан мәктәпләр өчен дөньяви дәреслекләр, төрле өлкәләргә караган фәнни-популяр хезмәтләр, прогрессив язучыларның әсәрләре бастырылып килүе — нәшриятның һәм аның басмаханәсенең мәгърифәтчелек позицияләреннән чыгып эшләвенә тагын бер дәлил булып тора.

Китап дөньясына килеп кергән Ш. Әхмеров басмачылык тарихы белән дә кызыксына. Бу кызыксынуның нәтиҗәсе буларак аның «Матбагачылык тарихы» дигән китабы дөнья күрә. Бу хезмәт авторның матбагачылык тарихы буенча заманы өчен зур эрудицияле зыялы булуын күрсәтә. Бу хезмәт татар китабы тарихы буенча язылган иң беренче зур хезмәт буларак та үзенең тарихи әһәмиятен әле дә югалтмаган. Анда төрле вакытта, эшләп килгән, татар телендә китап басу белән шөгыльләнгән һәр басмаханәнең диярлек кыскача тарихы яктыртылган. Татарларда басмачылык эшенең тарихын өйрәнү шушы хезмәттән башлана дияргә була. Дөрес, бу темага Риза Фәхретдинев язган хезмәтләрне дә кертергә кирәк, ләкин алар икенче планда язылганнар.

Менә бу фактлар Ш. Әхмеровның китапчы гына түгел, шул ук вакытта китап тарихы, басмачылык тарихы буенча да белгеч булуын күрсәтәләр.

Татар китабының үсешендә зур роль уйнаган рус типографы И. Н. Харитонов исеме китап белгечләренә яхшы билгеле. Ул, бертуган Әхмәдуллиннар белән университет типографиясендә бергә эшләп үскән полиграфист, шул ук вакытта Ш. Әхмеровның да дусты булган. Бертуган Әхмәдуллиннар инициативасы белән үзләренең дусты И. Н. Харитонов турында язылган бер китап дөнья күрә. Аның авторы күрсәтелми. Бу хезмәтнең авторы Ш. Әхмеров булу мөмкинлеген әйтми үтеп булмый. Моның шулай булуын күп нәрсәләргә таянып якларга була, бу урында без шул гипотезаны кую белән генә чикләнәбез.

Шиһап Әхмеров күренекле редактор, журналист та иде. Ул 1913 елда Казанда татар телендә чыга башлаган беренче педагогик журнал «Мәктәп»нең редакторы була. Әхмәдуллиннар хисабына чыга башлаган бу журналны

оештыруда иң актив катнашкан кеше дә Шиһап Әхмеров булуына шикләнер урын юк.

Бу журналның дөньяга килү тарихы гомумән .өйрәнелмәгән. Шул уңайдан без биредә кайбер фактларга игътибар итеп үтәргә булдык. Билгеле булганча, журналның беренче саны бөек шагыйребез Габдулла Тукайның шигыре белән ачылып китә. Менә шушы факт журналны оештыруда Г. Тукайның да катнашы булуы мөмкинлеген күрсәтә. Бу фикерне куәтләүче башка дәлилләр дә китереп булыр иде. Мәсәлән, 1912 елда 15 декабрьдә чыга башлаган «Аң» журналының беренче саны да Г. Тукай шигыре белән ачыла. Архив документларыннан күренгәнчә, бу журналны оештыруда да Г. Тукай актив катнашкан. Аның нәшире һәм редакторы Әхмәтгәрәй Хәсәни белән дус булган, аралашкан, киңәшләшкән Тукай, күп тапкырлар редакциягә, Ә. Хәсәни янына килеп йөргән.

Шиһап Әхмеров та, Әхмәтгәрәй Хәсәни дә — Габдулла Тукайның дуслары. 1908 елдан башлап әдипнең вафатына хәтле аның белән аралашып, фикерләшеп, чәйләшеп, көнсаен диярлек очрашып яшәгән. Ш. Әхмеров белән Г. Тукайның күп теләк, уйлары, хыяллары бер булган дип әйтергә була. Алар бер чорда, бер шәһәрдә генә түгел, бер кунак йортында, «Болгар» номерларында (хәзерге Татарстан белән Киров урамнары чатындагы бина) бергә яшәгәннәр. Әнә шунда яшәү елларында алар нык дуслашканнар. Ш. Әхмеров өйләнгәч, «Болгар»дан квартирага китә. «Болгар» номерларында торып калган Тукай шуннан соң да Әхмеровлар гаиләсендә еш була. Менә шул киңәшүләр, халык мәгърифәте турындагы бәхәсләрдә педагогик журнал оештыру мәсьәләсе, һичшиксез, күп тапкырлар кузгатылган булырга тиеш. Ш. Әхмеровның педагогия өлкәсендәге эшчәнлеге турында сүз барганда, ул редакциялəгән «Мәктәп» журналы турында да бер-ике сүз әйтми үтү мөмкин түгел, чөнки ул журнал Ш. Әхмеров эшчәнлегенең көзгесе бит. Журналның программасы гаять киң була. Бу журнал чыгаруның максатын тулырак күз алдына китерү өчен әнә шул программа белән бераз танышып үтик.

Ул программа 28 бүлектән тора. Анда педагогик тәрбия мәсьәләләре, урта һем түбән классларда укытыла торган фәннәрне укыту методикасы, мактәп-мәдрәсәләргә карата руханилар һәм җәмәгатьчелекнең тоткан урыны, аларда гомуми белем бирү һәм аны дәүләт гимназиясе программасына яраштыру, мөселманнарга техник белем бирү, мөселман балаларына

мәҗбүри башлангыч белем бирү, хатын-кызларны укыту кебек пунктларны күрәбез. Алардан тыш «Мәктәп» журналының программасы буенча журналда аерым фәннәр буенча лекцияләр, мәкаләләр, авыл хуҗалыгына караган яңалыклар, татар мәктәпләренең үткәне, хәзергесе һәм киләчәге, татарларда башлангыч белемнең торышы, татар мәктәпләре системасы, мәктәп-мәдрәсәләр өчен мөгаллим һәм мөгаллимәләр хәзерләү, татар уку йортлары һәм аңа хөкүмәтнең карашы кебек темалар яктыртылырга уйланыла. Болардан тыш программа буенча журнал битләрендә хөкүмәт уку йортларында укучы татар яшьләренә туган телне, татар әдәбиятын һәм тарихын өйрәтү, мәктәп-мәдрәсәләрнең материаль ягын ничек кайгырту, шул исәптән бу мәсьәләдә җирле властьлар һәм земство, мәктәп-мәдрәсәләргә карата хөкүмәтнең рәсми боерык һәм күрсәтмәләре дә чагылырга тиеш була. Шул ук вакытта журнал мәктәп-мәдрәсәләр, педагогия, методика буенча төрле телләрдә чыккан хезмәтләр турында рецензияләр, күзәтүләр, күренекле педагог, укытучылар турында очерклар басуны һ. б. шундый күп нәрсәләрне яктырту бурычын алган.[1] Бу программа һичшиксез Ш. Әхмеровның актив катнашында төзелгән, чөнки ул алдан ук журналның җаваплы редакторы булу вазифасын үз өстенә алганда аның программасын белмичә, бу эшкә алынмас иде. Дөрес, журналны чыгару өчен үтенеч белән губернаторга инде әйтеп үтелгән Әхмәдуллиннар, дөресрәге Габделвәли мөрәҗәгать итә. Югарыда билгеләп үтелгәнчә, алар нәширлек эше белән түгел, полиграфия эше белән шөгыльләнгән затлар. Прогрессив карашлы, татар китабы үсешенә зур өлеш керткән Әхмәдуллиннар журнал чыгарырга рөхсәт сорап Ш. Әхмеров һәм аның якыннары үтенече белән мөрәҗәгать иткәннәр. Алар арасында Г. Тукай да булган дип уйлый алабыз.

Бу журнал озын гомерле булмады. Беренче империалистик сугыш башлангач, 1914 елның көзендә басылудан туктады. Үз алдына куйган зур программасын тулысынча үтәп чыгып җитә алмады. Бу журналда татар мәктәбе, мәдрәсә турында, аны заманча оештыру турында һ. б. күп кенә мәкаләләр басылып чыкты. Анда басылган мәкаләләрнең авторлары арасында без атаклы педагог, галим М. Корбангалиев, язучы һәм педагог Н. Думави, тарихчы галим Г. Гобәйдуллин, язучы һәм педагог Ф. Сәйфи-Казанлы

[1] ТАССР Үзәк дәүләт архивы, 420 фонд, 1 тасвирлама, 241 эш, 2 бит.

һәм башкаларны күрәбез. Шул ук вакытта Ш. Әхмеров үзе дә, редактор буларак кына түгел, автор буларак та журналда катнаша башлый, аның татар хатын-кызларына гимназия ачу кирәклеге турында мәкаләсе шунда дөнья күрә. Журналда әдәбият, сәнгать мәсьәләләренә караган материаллар да күренгәли башлый, атаклы артист Г. Кариевның да мәкаләсе басылып чыга. Г. Тукай вафат булгач журналның бер саны аңа багышланып чыгарыла.

Татар иҗтимагый тормышында иң актуаль мәсьәләләрнең берсе булган һәм иң зур бәхәсләр барган өлкә — «мәктәп-мәдрәсә» мәсьәләсе. Әнә шул катлаулы мәсьәләдә арадашчылык ролен алган журнал редакторы булу заманы өчен гаять җаваплы хәл булган. Ш. Әхмеровның культурабыз, мәгърифәтчелек өлкәсендә зшчәнлеге турында суз алып барганда без моны онытмаска тиешбез.

Ш. Әхмеров Октябрь революциясеннән соң да журналистлык эшен ташламады. Аның Габдулла Тукай, Салих Сәйдәшев турында язган истәлекләре әнә шуны сөйли. Салих Сәйдәшев исемен искә алгач, тагын бер нәрсәне әйтергә кирәк. Кечкенәдән ятим калган Салихны Ш. Әхмеров уз улы итеп тәрбиягә ала. Салих Әминә ханымның — Ш. Әхмеровның хатынының — бертуган энесе була. Шиһап Әхмеров малайның гадәти булмаган бай, нечкә күңелен, музыкага сәләтен һәм омтылышын бик тиз сизеп ала һәм аңа төрлечә ярдәм итәргә тырыша. Шул максат белән ул Салих өчен музыка укытучысы чакыра. Сәйдәшнең бәхетенә каршы, бу укытучы татар халкының беренче халык композиторы Заһидулла Яруллин була. Салих Сәйдәшевнең композитор булып формалашуына Әхмеровлар гаиләсе игелекле йогынты ясый. Инде танылган композитор булгач та Салих Сәйдәшев Шиһап ага Әхмеровны уз әтисе кебек хөрмәт итә, олылый.

1908 елдан башлап Г. Тукай белән аралашып килгән, аның соңгы минутларында янында булган кеше буларак та Ш. Әхмеров шәхесе кызыксыну уятыр иде. Чит кешеләр белән тиз якыная алмый торган Тукайның якын дусты булу үзе генә дә аның шәхес буларак киң куңелле, чын кеше булуын сөйли. Үлем түшәгендә яткан шагыйрьнең соңгы рәсемен алдыручы да ул булган.

Халкыбызның ике гиганты — бөек Г. Тукай белән киләчәктә шулай ук бөек композитор булачак Салих Сәйдәшевне үзара таныштырган кеше дә — Шиһап Әхмеров. Ш. Әхмеровны күреп белүчеләр һәм аралашкан

кешеләр аның кече күңелле, гаять кешелекле, ярдәмчел булуын хөрмәт белән искә алалар. Бу Ш. Әхмеровның тумыштан ук педагоглык таланты булуыннан килә. Аның өчен кешенең бәхете — кешегә яхшылык эшләүдә, ярдәм итүдә, кешенең бөтен зурлыгы хезмәттә, халкына хезмәт итүдә. Аның аңлавы буенча, Г. Тукай әйтмешли, «Әйдә халыкка хезмәткә, хезмәт эчендә йөзмәккә» — кеше тормышының мәгънәсе шунда. Шул ук вакытта Әхмеровлар гаиләсе гаять кунакчыл да булган. Алар квартирасына күренекле кешеләр еш килеп йөргәннәр. Алар арасында артистлар да, язучылар да, педагоглар да булган. Г. Тукайдан башка алар торган йортның сукмагын Фатих Әмирхан, артист Г. Кариев, язучы һәм күренекле җәмәгать эшлеклесе, революционер Г. Ибраһимов, шагыйрьләр Ш. Бабич, Ф. Бурнаш, педагог М. Корбангалиев, рәссам Әхмәт Урманчеев һәм башкалар яхшы белгәннәр. Әхмеровлар фатирында яңа шигырьләр укыйлар, яңа пьесаларны тыңлыйлар, укыту-тәрбия, мәктәп-мәдрәсә, музыка, театр турында әңгәмәләр, бәхәсләр еш булып тора. Болар үз чиратында эзләнүләргә, халыкның культурасы һәм мәгърифәте турында уйлануларга, шул өлкәдә эшләү өчен дәрт һәм дәрман бирә. Менә шундый кичәләр оештырылган Ш. Әхмеров квартирасы һәм аның хуҗасы ни өчен полиция күзәтүе астында торган дигән сорауга җавап булып тора.

Пәһлеван гәүдәле, мөлаем дә, җитди дә карашлы, һәр сүзен үлчәп кенә әйтүче, һәр хәрәкәтендә тормыш һәм иҗат дәрте кайнап торган бу күркәм кеше — үзенең китаплары, чыгарган журналлары, мәкаләләре белән генә түгел, халык мәгърифәте өчен көрәшүе белән дә, халык тудырган педагогик алымнарны оста файдаланучы, аны киләсе буыннарга җиткерү өчен көрәшүче педагог буларак та үзенчәлекле шәхес.

Зур эрудицияле, тумыштан педагог җанлы Ш. Әхмеров, күреп үткәнчә, үзенең хезмәтләре белән Каюм Насыйрилар күтәреп чыккан мәгърифәтчелек идеяләрен практик рәвештә тормышка ашыручылар отрядының күренекле вәкиле...

Без еш кына традицияләргә караш, педагогиядә халык традицияләренең уңай якларын өйрәнү һәм яшь буынны тәрбияләүдә аларны куллану турында сөйлибез. Шул ук вакытта халык педагогиясенең бер өлеше булган, махсус белемнәр алмыйча практикада үзен зур педагог итеп күрсәткән шәхесләрнең тормышына һәм иҗатына һәрвакытта тиешле әһәмият бирмибез. Без моны Ш. Әхмеров тормышын һәм иҗатын өйрәнүгә карата да әйтә алабыз.

Шиһап Әхмеровның хезмәте ул тәрбияләгән Салих Сәйдәшев иҗатында, аның рухи тәрбиясе астында үскән балаларында, оныкларында да чагыла. Алар әтисеннән мирас итеп аның хезмәт сөючәнлеген, туган илгә, халыкка хезмәт итү, ярдәмчел, кече күңелле булуны алганнар. Ш. Әхмеровның олы улы Үзбәк Шиһапович Мәскәү транспорт инженерлары институтын уңышлы тәмамлый, аннары берничә ел буе заводта инженер-конструктор булып эшли. Хезмәт ияләре арасында яшәп, эшче сыйныфының төп әхлакый һәм этик нормаларын үзләштерә. Булган сәләтен тагын да киңрәк кулланып кешеләргә күбрәк файда китерү нияте белән Казан медицина институтын тәмамлый. Медик буларак Казан ГИДУВында уналты ел авырулар дәвалый. Медицина фәннәре кандидаты, аннары биология буенча доктор Үзбәк Әхмеровны фәннең яңа тармагы—бионика үзенә тарта. Ул илебездә беренче буларак Казан университетында ачылган бионика фәнни лабораториясен оештыра. Ул теоретик эзләнүләр белән беррәттән бионика фәненең уңышларын тормышта куллану буенча да зур эшләр алып бара. Аның магнитлы суларны промышленностьта куллану, Татарстан халык хуҗалыгына керткән практик тәкъдимнәре әнә шул турыда сөйли. Аның тормыш девизы — кеше өчен яшәү, кешеләргә ярдәмчел булу. Бу максатны тормышка ашыруда, әлбәттә, аның медик булуы, Гиппократча фикер йөртүе дә ярдәм итә. Болар барысы да — совет мәгариф системасы һәм, һичшиксез, демократ педагог, халык өчен янып яшәгән әтисенең йогынтысы нәтиҗәсе.

Казан дәүләт университеты профессоры Ү. Ш. Әхмеровның өлкән улы да — шул рухта тәрбияләнгән кеше. Ул — Татарстан буйлап санитар самолетларда очып, аерата авыр хәлгә калган кешеләргә ярдәм күрсәтүче табиб. Нияз Үзбәк улы Әхмеров Казан медицина институтын тәмамлый, соңыннан университетта укып белем ала. Хәзер медицина фәннәре кандидаты, кешеләрнең сәламәтлеген саклау юлында яңа ысуллар эзли.

Шиһап Әхмеровның икенче улы Җанбәк Бөек Ватан сугышыннан яраланып, инвалид булып кайта. Әтисендә булган фәнгә, белемгә җитди караш аның да күңеленә сеңгән. Сугыштан кайткач, Җанбәк ветеринария институтын тәмамлый, аннан озак еллар ветврач булып «Красный ключ» совхозында эшли. Җанбәк, әтисе кебек үк, хезмәткә бирелгән, кешеләргә һәрвакыт яхшылык эшләргә әзер торучы кеше. Тора-бара ул, үзенең практик эштә җыйган тәҗрибәләренә таянып,

кандидатлык, аннан ветеринария фәннәре буенча докторлык Диссертациясе яклый.

Үзбәк һәм Җанбәк Әхмеровларның кызлары һәм уллары бабаларның һәм аталарның гүзәл сыйфатларын дәвам итәләр.

Бөек Октябрьның беренче көннәреннән үк илебездә культура революциясе үткәрү өчен зур көрәш башланды. Хәзер без — нык үскән социалистик җәмгыятьне камилләштерү өчен көрәшәбез. Партиябез күрсәткәнчә, беренче максатларның берсе булып барлык кешеләрдә дә югары дәрәҗәдә әдәп-әхлак тәрбияләү алда тора. Бу уңайдан без фәнгә генә түгел — халык педагогиясенең уңай традицияләрен безнең көннәргә хәтле китереп җиткергән аерым шәхесләрнең педагогик мирасларына да таянабыз. Бу бай мирас, кешелек җәмгыятенең язылмаган кагыйдә-кануннары формасында безнең тормышыбызда, эшебездә яшәп килә. Хезмәт халкы арасЫнда гаилә тәрбиясенең уңай традицияләре яшь буынны тормышка, коммунизм төзүгә хәзерләүнең нигезен тәшкил итә.

Бүген партия һәм хөкүмәтебез яшьләрне әхлакый яктан тәрбияләүгә дә зур игътибар бирә икән, моның өчен барлык резервларны: педагогик мирасны, халыкның интеллектуаль мөмкинлекләрен киңрәк файдаланырга кирәк.

Хезмәт кешесе — безнең җәмгыятьнең нигезе. Без эшчеләр династияләре хасил булуы һәм үсүе белән горурланабыз. Шулай ук совет заманында барлыкка килгән эшче-крестьян интеллигенциясе династияләре үсүе дә безнең җәмгыятьнең зур казанышы. Әнә шул династиянең бер буыны булган Әхмеровлар нәселе моңа ачык мисал.

Әгәр безнең әдәбиятыбыз, сәнгатебез XX йөз башында ук көр тавыш белән башлаган икән, мәгърифәтчеләр кабызып җибәргән чаткы ялкынга әйләнә башлаган икән, татар мәктәпләрендә дөньяви белемнәр бирү өскә чыга башлаган икән — монда Шиһап Әхмеров һәм киң масса укучыларга аз билгеле булган икенче буын мәгърифәтчеләрнең хезмәте аз булмаган.

Укытучы, педагог, журналист, китапчы, матбага тарихы белгече, Г. Тукайның якын дусты, С. Сәйдәшевнең тәрбиячесе Шиһап ага Әхмеровның исемен һәм хезмәтен зур ихтирам белән искә алабыз. Ул Тукайлар, Сәйдәшләр кебек кешеләрне тудырган иҗтимагый-мәдәни мохитнең аерылгысыз өлеше, бөек мәгърифэтчелэребезнең максатларын тормышка ашыруда җиң сызганып эшләгән зыялы буларак та безгә кадерле, безгә газиз.

Мирза МӘХМҮТОВ,
СССР Педагогия фәннәре академиясенең академигы,
Әбрар КӘРИМУЛЛИН,
филология фәннәре докторы.